

מצה או כסף?

לפנינו אגרת נוספת מתוך כרך טז של "אגרות קודש" כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, שיצא לאור בימים אלה • אגרת זו הופנתה להרה"ג אליהו אהרן מילקאווסקי, חבר בועד הרבנים של רוסיא שבראשות הרבי הריי"צ • באותה תקופה עלה הרב מילקאווסקי לאה"ק, וכחבר בועד הרבנים שלח אליו הרבי הריי"צ מכתבים רבים בקשר לפעילותו לטובת יהדות רוסיא, ועוררו להמשיך לעסוק בפעילות זו • באגרת זו מתגלים הקשיים הרבים שהערימו בפני רבינו לא רק חברי היבסקציה, אלא גם שומרי תורה שהקנאה והשנאה העבירה אותם על דעתם וניסו בכל כוחם להפריע לעבודתו הק' • האגרת המסקרת את העבודה במשלוח המצה בשנת תרפ"ט, חושפת את השפעתו הכבירה של הרבי הריי"צ וקשריו עם גדולי הרבנים והעסקנים

ב"ה, ג' ו' ניסן, תרפ"ט

כבוד ידידי הנכבד והכי נעלה הרה"ג המפורסם חו"ב סו"ה, אי"א כש"ת מוהר"ר אלי' אהרן שליט"א [מילקאווסקי, תל-אביב]
שלום וברכה!

במענה על מכתב כת"ר ידידי שי' מכ' לאד"ש העבר, בטח כבר בנתיים הגיע לכת"ר מכתבי ומכתב כבוד חתני הר"ש [=הרב שמריהו גורארי'] שי' בסידור עבודת התעמולה בדבר עזרת מצה לאחינו שי', ובקבלי מכתב כת"ר שי' הנ"ל וראיתי מצטער על אדות אחינו שי' בחרקוב, מהרתי להודיע בטעג' כי נשלח לחרקוב שני ואגון [=קרונות], ותמול ת"ל קבלנו ידיעה שנתקבלו, כן נשלחו חבילות של קמח פסח לכל אלו שידענו האדרעסין [=הכתובות] שלהם, ומאחדים ישנם קבלות על המשלוח.

בדבר המשלוח הוואגאנעס למקומותיהם, הנה זה נעשה עפ"י התועדותם בשמה, ולפי ערך נשלח לאוקריינא יותר מכפי שחשבו הם שישלחו 45 אחוים וכבר ישנם טענות על זה.

לא אחד אשר נלאותי נשוא הטענות מכל עבר ופינה, אשר באמת בנוים הם על יסוד צדק ויושר כאמור במכ'.

כת"ר שי' כי כל עיר קרובה לעצמה, אבל בעבודה כללית הרי כל א' צריך לחשוב ולתת מקום גם לוולתו, ורק באופן כזה יכול להיות קיום הדבר, ואם לפעמים מפני איזה סיבה וטעם נותנים למקום אחד יותר על השני, צריכים לתקן זאת בפעם השני.

דוגמא לדבר בענין עזר המצות [ל] כל גליל הקוקו לא ניתן מאומה, והסיבה היא פשוטה, מפני איחור הזמן, כי אין לשכוח כי התחלת העבודה באפיית המצוה היתה בבואי חזרה מברלין ער"ח אדר שני, כי עד בואי לברלין רחפה עוד רוח קר בכללית ענין זה ועוד טרם נעשו איזה סכומים, ורק בברלין נוסד הקומייטט [=הוועד] העולמי ונשלח טעג' לכל מרחבי תבל ובעיקר לאמיריקא, ועפ"י ידיעה טעלעגרפית מברלין צוייתי לעשות חוזה עם כל האופים מצה תחת השגחת הרה"ג רמ"מ זאק שליט"א פה [=ריגא], ובחמשה ימים נאפה יותר על חמשה ואגון.

בשלישי לחדש אדר שני קבלנו ידיעה אשר יש אומרים שצריכים לשלוח כסף, ולא מצה או קמח.

הידיעות שהתקבצו אצלינו מהרבה מקומות שונים אוקראינה, רוסיא הלבנה, רוסיא הפנימית וקוקו, אשר קמח אין.

על יסוד זה הי' דעתנו שצריכים לשלוח בראשונה מצה אפוי' כמה שרק אפשר לשלוח, ובדבר כסף נראה אח"כ, עוד זאת הגדתי דעתי שבאם אשר יודע שיושלח כסף ולא מצה, יומעט העזרה של המנדבים לסיבות שונות והודעתי דעתי לברלין, דברתי ע"י טלפון עם ידידנו הרה"ג הגרמ"ע שליט"א [גרודונסקין] וגם דעתו הי' כן לשלוח רק מצה אפוי' וחבילות קמח ככל האפשרי, אבל למורת רוחי, לא התחשבו עם דעתנו בעתה ובזמנה, ועפ"י הכרח של איזה אנשים הודיע במכ"ע כי כי מפני סיבות שונות ישלחו כסף מזומן.

הידיעה הזאת פעלה על העסקנים שי' בכל אתר רושם, ובמוחש ראינו אשר האגודות איק"א, אליאנס ועוד מצרפת שהרימו נדבתם בסך מאה אלף פראנק הודיעו תומי" [ת"כפ ומיד] אשר באם שישלחו כסף ימנעו עצמם מלתת נדבתם.

כעשרה ימים עברו במשא ומתן אם לשלוח כסף או מצה ובימים ההם שבתו מלהכין מצה, עד כי ביום י"ב אדר שני החליטו להכין מצה, ונשלחו או החמשה ואגון הראשונים למוסקבה, לניגראד, מינסק, ומפני סיבת אי בירור האדרעסין של המקבלים הוכרחנו לשלוח תחלה למקומות הקרובים הידועים לנו, ובאופן כזה נשאר גלילות קוקו וגרוזיא בלא עזר של מצות.

כבר הוגד במכתבי הקודמים אשר בס"ה נשלח כ"ח מרכבות טעונים מצה למקומות המפורטים בהרשימה, ונוסף ע"ז נשלח בערך 5685 חבילות של קמח (אשר רשימה מפורטת תושלח בקרוב אי"ה).

במשך השני שבועות מפורים עד ר"ח נתקבלו בדרך יותר על שני אלפים ואיזה מאות מכתבים, מיחידים ורשימות עיירות (קיום שלחה רשימה של יותר משני אלפים אדרעסין מתרסון, ועוד מאיזה מקומות מואהלין ופאדאל) בבקשת שילוח חבילות של קמח בכתבם אשר קמח של פסח אין לגמרי, וקמח מן השוק הוא בדוחק גדול שגם ביוקר גדול אי אפשר להשיג.

בין המבקשים שילוח חבילות ישנם מסוגים שונים, רבנים, שו"בים, מלמדים, בע"ב, בעלי יכולת, בעלי עבודה, רופאים כו' וכו', וכולם צועקים בקול תנו לנו מצה שלא נאכל חמץ, רחמו עלינו ובאו לעזרתינו.

האבני נגף שהניחו לנו במשלוח הואגאנעס עצמו לספר, מסים וארנוני[ן], שילום ההובלה, הכל בואליוטע, אבל ת"ל באים ידיעות מבשרות מקבלות המצה, וזכות הדבר הגדול הזה יחול על ראש כל העוסקים בזה, להצליחם בגו"ר.

בשבוע העברה נסע כבוד חתני הר"ש שי' לברלין לסדר ע"ד העזר בסכומי כסף הן לעיירות והן לרבנים שי' אשר הדבר הזה יכול הי' להסתדר ע"י הד"ר [=הרב מאיר הילדסהיימר] שי', ות"ל עלה בידנו לסדר הענין, כי החלוקה תהי' על אתר כמובן, כי אנחנו לא יכולנו להתערב בפרטי הענינים כי אם מה שמצאנו לנכון להעיר איזה הערות, ובתוכם הי' גם זה מה שקבלתי מכת"ר שי' ע"ד הדיינים הר"ר פסח והר"ר נח יחיו.

התמיכה האמורה איננה התמיכה והעזר לרבנים שי' אשר עבדנו בזה איזה חדשים כפי אשר כתבתי לכת"ר שי' בהעבר ואשר אח"כ עפ"י תחבולות שונות נלקחה בידיים, באופן מנגד על היושר, רק שתמיכה זו היא זמנית מסכומי העזר למצות כאמור.

עפ"י מקורים שונים נודע לי אשר מר הורעוויץ [=יו"ר הקהלה בלנינגרד] שי' עשה מסע מיוחד, במסעו מודיע כי עפ"י השתדלותו עם סיעת חביריו השיגו להביא חמש עשרה אלף פוד מצה מחו"ל וגם סכומי כסף מזומן בשביל רבנים שי' ועוד מראוים לתמיכה, ומודיע כי אפשר הי' להשיג [אם] אנכי לא הייתי מקלקל ומונע העזרה בשביל צרכי הדת וצרכי הצבור ברוסיא, ואי לזאת, הנה

עתה בקרוב יסודר עוד הפעם דבר האסיפה בלענינגרד ובוטח הוא, אשר עתה באם שיהי' הכל מסודר כראוי ישיגו את הרשיון על האסיפה ואז מקוה הוא לתוצאות טובות באופן קבלת עזרה מחו"ל, אשר רק בזה יכולים להסיר המניעות והעיקובים של המנגד לעזרת צרכי רוסיא.

בטח ביקר הנ"ל גם את חרקוב, ולא אפונה אשר אם הי' גם בשם או בקיוב ידע כת"ר שי' מזה.

ומ"ש כת"ר שי' אם יעלה בידי לקבל התמיכה להרבנים שי', הנה אשובה לבראשונה כי נלאותי נשוא המלחמה הפנימית של האחרים אשר כל עיקר כוונתם לא אדע רק את מעשיהם הנני רואה, אשר בשביל מטרם המדומה, מהרסים הם בלי חמלה (ואפשר גם באכזריות) כל העזר לצרכי הדת

והלימודים, כאשר הודעתי לכת"ר שי' בהעבר, אשר מלבד זה הנה כי קלקלו את העזר בסך איזה עשירות אלפים שקל שהבטיחו בצרפת ואנגליא, וההוספה הכללית שהגיד מר ל. מרשל יחי', הנה עוד זאת פעלו וגרמו אשר מהסך נ"ן אלפים גרעו מחצית, ואחד מטכסיסי המלחמה הוא אשר לא יתנו על ידי בטעמים והסבירים שונים, אשר לא מנעו ג"כ לאמר כי אי אפשר לידע ברור האם מגיעים הכספים למטרתם.

זהו גמול טוב וישר עבור עבודתי ותעמולתי במשך שנות עבודתי כידוע לכת"ר. כנראה מההנהגה בששה חדשים האחרונים אשר נצחו בזה שעניני הכסף לא יהיו על ידי, ובלי ספק אשר יביא הזיקות רבות.

כבוא כת"ר שי' צלחה לחו"ל נהנית בזה בידעי אשר כת"ר שי' יודע כל פרטי עניני סניפי העבודה ככל הענינים, ויודע כת"ר שי' היטיב אשר מצדי היו כמה ויתורים, ומבלי התחשב עם כל לא עשיתי חילוקי מפלגות והדומה, והי' ברור לי אשר כת"ר שי' יכניס עצמו בעזרתו ית' בזה כראוי להאיר את הענין.

ובהנוגע לעזרת הרבנים שי' באם אשר כת"ר שי' מוצא את הדבר שנעשה מצדו של . בלתי נכון, או מוכרת הדבר אשר כת"ר שי' יבוא בכתובים עם המנדבים שי' יק"א אליאנס ולהרב הכולל דצרפת שי' להודיע חוות דעתו, וכאחד מחברי הפרעזידיאום [=נשיאות] של ועד הרבנים שי' ברוסיא, להוכיח הצדק.

ע"ד מר וארבורג והפראפ' צירוס אדלער והד"ר כהן יחי', הנה הם יחגו הגה"פ באה"ק ת"ו (באיזה מקום לא אדע), אבל בודאי יבקרו גם את תל-אביב, או שיהיו בקרוב מקום.

טובה גדולה בעזרתו ית' יכול כת"ר שי' לעשות לכללות המצב של אחינו שי' בהתראות אתם עמם ולדבר בארוכה: (א) על דבר התמיכה: (א) לימוד תורה, (ב) צרכי הדת כמו מקואות ועזרת רבנים שי', (ב) על דבר המושבות.

הנסמן באות א' הנה היום ת"ל הם הידועים ונקובים בשם ראשי עם ישראל, במצב הזה מתוייבים המה לעמוד בראש התנועה שיהי' סכומים נכונים על זה, והב' בהנוגע להמושבות הלא בעבודתם הי' מוכרת שיהיו נשמרים עניני הדת, ובהתקציב שלהם הי' צריך להיות כל עניני הדת

לפנינו מכתבו של הרה"ג אברהם יצחק הכהן קוק לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, מיום ה' אייר תרפ"ט, בו מדווח על התועדותו עם ראשי הדזוינט, כבקשת הרבי הריי"צ

לכבוד הרה"ק על ישראל הדרתו, נודע למשגב ופאר מקדושים נבון דבר ורב פעלים מו"ה יוסף יצחק שניאורסאן שליט"א
שלו' וברכה,

בתשובה על יקרת מכתב קדשו, אודיעו שלפני בא המכתב, היו אצלינו מר פליכס ווארבורג וד"ר כורש אדלר, והנלוה עמהם, וגם הרה"ג מוהר"א טייטעלבוים נ"י, ולשעת הבקור, הזמנתי את הרבנים הגאונים מוהר"ש אהרנסון ומוהר"א מיליקובסקי שי' ודברנו עמהם ע"ד מצב אחינו ברוסיא, ביחוד בנוגע לעניני הדת והיהדות, נקוה שהדברים יעשו פרי במובן ידוע.

וכפי מה ששמעתי נכון הדר"ק לנסוע לאמעריקא, יצליחהו השי"ת להיות למגן בעד קדושת השארית הנמצאה שמה בעמק העכור, ברוסיא, לשום נפשם בחיים האמיתיים, ועל ידו ודאי יעזרו שמה כל גדולי אחינו והרהגי"ם והרהקי"ם, שנקבצו בזמן האחרון לשם, בערך כמותי ואיכותי הגון.

ואם יהי' צורך לאיזה השפעה מצדי, הנני נכון בל"נ לעשות כפי היכולת, וצור ישראל יעזרונו ע"ד כבוד שמו, והנני בזה דושת"ה מקודש

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

שנדרשים לכל עברי, והאפשר הדבר אשר הושיבו חלק מעם ישראל ולא נתנו להם צרכי הדת, אומרים אמור אשר הדזוינט מעתה יוחלף צורתו ויהי' רק "אגראנע" ודבר אין להם עם החלק היהדותי, לא אפונה אשר כת"ר שי' בכשרונו הנפלא (יחזקהו השי"ת) יסביר להם שהעברי והיהדות אחד הוא, ובאם שימשיכו עבודתם רק באופן כזה, יעמידו גוי ישראל בלא מצוה, אשר כתם שחור יכתב לדורות עולם.

לוא ידעתי אשר ביכולתי להשתמש עם שמי המושאל יו"ר ועד הרבנים שי', הייתי משתמש בהכח והעזו של תואר כזה לבקש ולדרוש מאת כת"ר שי' בתור חבר הנשיאות לעשות הכל להתראות עם האדונים שי' ולדבר עמהם כאמור, והשי"ת יהי' בעוזר כת"ר שי' בגו"ר.